

6. Коберник Л. О. Роль та місце ціннісних орієнтацій у формуванні особистості. Наука і освіта. // Науково-практичний журнал південного наукового центру АПН України. 2008. № 4-5. С. 28-33.
7. Milankovitch M. Das Ende des julianischen Kalenders und der neue Kalender der orientalischen Kirchen. *Astronomische Nachrichten* 1923. 384 с.
8. Павлишин О. З історії впровадження григоріанського календаря в церковне життя українців. Україна модерна, № 7, 2002. 68 с.
9. Купчинський О. Перші датування документів за григоріанським календарем у державних установах України XVI ст. Записки Наукового товариства ім. Шевченка, Т. ССXXII: Праці історико-філософської секції, 1991. 472 с.
10. Стріха. URL:<https://www.pravda.com.ua/columns/2016/01/9/7094840/>
11. Хоміцький В. Календарна реформа в Церкві: на часі. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 56, том 3, 2022. 262 с.

Богдан БАРАН

*Магістр історії, асистент кафедри історії України та спеціальних галузей історичних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
bohdan.baran@tnpu.edu.ua*

КОЛИ ПОТРЕБУЮТЬ НАЙБІЛЬШ НЕЗАХИЩЕНІ: ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ГКЦ У ПОДОЛАННІ РУЙНІВНИХ НАСЛІДКІВ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Перша світова війна є основною причиною кризи в багатьох регіонах Європи. Це явище не оминуло й Східну Галичину. Крім численних руйнувань та масового голоду, нищівна війна зумовила стрімкий занепад політичної, соціальної, економічної та культурної сфер. У перші післявоєнні роки ситуація у Східній Галичині так і не покращилась. Потрясіння такого масштабу не могло не вплинути й на соціальну сферу, та найбільше постраждали беззахисні жінки, люди похилого віку, інваліди та діти. У цей період особливо гостро постала проблема дітей-сиріт, які втратили батьків на полі бою або ж в інших, пов'язаних з бойовими діями, обставинах. У 1918-1919 рр. ситуація була вкрай важкою, адже рівень їхньої смертності був надвисоким [1, арк. 1-2]. Варто зазначити, що попри завершення Першої світової війни, бойові дії на території Східної Галичини продовжувались і тривали аж до 1920 року.

Як правило, державні утворення, у складі котрих знаходилися вищезазначені землі в окреслений період (Австро-Угорська імперія, Західноукраїнська Народна Республіка, Друга Річ Посполита), не володіли достатньої кількості ресурсів для допомоги дітям-сиротам. Саме тому благодійницька діяльність почала відігравати все більшу роль завдяки

небайдужим, а також місцевій інтелігенції. Українська Греко-Католицька Церква не стала винятком і вкотре засвідчила свою єдність з галицьким народом.

У січні 1916 року під егідою Львівської єпархії було створено товариство під назвою «Український Єпархіальний комітет опіки над військовими сиротами»². Воно зосереджувало свою увагу не лише на сиротах, але й надавало допомогу дітям з бідних морально занедбаних греко-католицьких родин віком від 2-ох до 14-ти років. Комітет також мав на меті допомагати іншим благодійним організаціям, серед яких Українське крайове товариство охорони дітей та опіки над молоддю, Східно-галицьке Товариство охорони дітей і молоді, Український фонд воєнних вдів і сиріт, Український Горожанський Комітет, що були створені пізніше. Разом із Єпархіальним комітетом вони працювали над зменшенням смертності серед українських дітей, займалися культурно-національним відродженням молоді, поширювали власні ідеї щодо допомоги молоді та опіки над дітьми, відкривали сирітські будинки, навчальні заклади, збирали кошти та статистичні дані щодо становища сиріт, допомагали інтернованим і полоненим особам [1, арк. 1–2]. На нашу думку, ці дії безсумнівно сприяли розвитку української національної візії у Східній Галичині та заклали певні підвалини для неї.

Одним із найбільш важливих напрямів діяльності Українського Єпархіального комітету стало відкриття будинків для сиріт та притулків. У вищевказаних закладах, які ставали домом для сиріт, надавалося все необхідне для них, тобто їжа, житло, одяг, опіка та певна освіта. На момент створення Комісії у Львівській єпархії було 18 таких закладів, а також по шість у Перемишльській та Станіславській єпархіях, серед яких Український сирітський захист ім. Андрея Шептицького. Усі вони існували під егідою Української Греко-Католицької Церкви і підпорядковувалися Єпархіальній комісії після її створення [1, арк. 1-2]. Кількість закладів була різною, і станом на 1922 р. їх налічувалося 22 [8, арк. 3]. Три з них були у Львові, а також по одному в населених пунктах Товсте, Жовква, Кам'янка, Словіта, Золочів, Теремовля, Тарнополь, Унів, Болехів, Бучач, Долина, Журавно, Калущ, Залуква, Сколе, Стрий, Станіславів, Ясень [8, арк. 5].

Кількість підопічних у закладах була різною: у 1919 р. у них перебувало близько 660 дітей, з них у львівських притулках - близько 200 [8, арк. 10].

Іноді Комісія скеровувала частину дітей на виховання у приватні будинки (станом на 1919 р. їх було близько 2 560) [8, арк. 10].

Іноді представники громадськості зверталися з клопотаннями про влаштування певних дітей, які потребували допомоги, до дитячих будинків Комісії [2, арк. 29].

Будівництво сиротинців часто відбувалося на церковних землях під наглядом Комісії. Комісія вела переговори з приватними особами, органами влади та установами щодо будівельних матеріалів, дизайну, обладнання та умов експлуатації [7, арк. 6-9].

Активну роль у підтримці сиротинців відігравали парафії, які збирали кошти та продукти харчування [2, арк. 50–52, 57, 98]. По-перше, священнослужителі користувалися довірою населення, а по-друге, мали добрі стосунки з представниками комітету, що забезпечувало контакт між організацією та бажаючими зробити пожертву. Відомо, що до комітету іноді надходили листи від людей, які знали про роботу притулку, з проханням передати пожертви через місцеве духовенство [2, арк. 55]. Часом відсутність зв'язку між окремими населеними пунктами та Комісією призводила до того, що мешканці збирали та не мали змоги надсилати пожертви. Подібна ситуація склалася, зокрема, у селі Пуків Станиславівського району. Однак такі випадки були поодинокими [5, арк. 99].

Додаткові грошові надходження Комісія отримувала з прямих доходів Греко-Католицької Церкви. Зокрема, від її господарської діяльності (нерухомість, торгівля, боржники, ощадні каси, резерви та позики). Основними витратами Комісії була закупівля всього необхідного для захисту, виплата заробітної плати працівникам захисту та сплата відсотків кредиторам.

У закладі працювали вчителі, служниці, кухарки, прачки та економки. Керівництво закладом здійснювала настоятелька або настоятель [3, арк. 6]. Важливу роль відігравали черниці (особливо сестри Василіянки), які часто працювали на благо лише за їжу [6, арк. 18].

Як зазначали самі члени комісії, головною метою цих закладів, як і організації в цілому, було виховання свідомої та порядної молоді в національному та релігійному дусі для українського народу [4, арк. 5].

Підсумовуючи, варто зазначити, що створення та розвиток дитячих будинків Українською Греко-Католицькою Церквою, а особливо Українським єпархіальним комітетом опіки над військовими сиротами, надали неоціненну допомогу одній із найуразливіших верств населення Східної Галичини. Завдяки такій роботі цих організацій, що мала яскраво виражений інформаційний характер, усі небайдужі отримали змогу скерувати свої зусилля для благодійницької діяльності.

Досліджений матеріал із вказаної тематики дав змогу оцінити масштаби розподілу та з'ясувати особливості співпраці УГКЦ з Єпархіальним комітетом у справах опіки військових сиріт та як намагались уникнути глобальної трагедії для суспільства – масового осиротіння в Східній Галичині. Беззаперечно, благодійна діяльність дала змогу великій кількості дітей-сиріт жити, навчатися та оминати багато лих у военний і післявоєнний період.

ЛІТЕРАТУРА

1. Центральний державний історичний архів України, м. Львів, (далі ЦДІАУЛ). Ф. 572. Оп. 1. Спр. 1. 2 арк.
2. ЦДІАУЛ. Ф. 572, Оп. 1. Спр. 2. 108 арк.
3. ЦДІАУЛ. Ф. 572, Оп. 1. Спр. 3. 14 арк.
4. ЦДІАУЛ. Ф. 572, Оп. 1. Спр. 4. 54 арк.
5. ЦДІАУЛ. Ф. 572, Оп. 1. Спр. 5. 119 арк.
6. ЦДІАУЛ. Ф. 572, Оп. 1. Спр. 6. 47 арк.
7. ЦДІАУЛ. Ф. 572, Оп. 1. Спр. 8. 14 арк.
8. ЦДІАУЛ. Ф. 572, Оп. 1. Спр. 9. 44 арк.

Богдан ГАВРИШОК

*Кандидат географічних наук, доцент Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
gavrok2911@tnpu.edu.ua*

Ігор КЛАПОУЩАК

*Вчитель географії вищої категорії, методист
Академічного ліцею «Генезис»,
Тернопіль, Україна
kidgeo@ukr.net*

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ САКРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ (НА ПРИКЛАДІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Соціалізація (лат. socialis – громадський) – це процес входження індивіда в соціальне середовище (суспільство) через засвоєння знань, норм, правил поведінки, ідеалів, переконань, цінностей тощо. Процес соціалізації триває протягом всього життя людини [1]. У своєму дослідженні під соціалізацією особистості, вслід за В. Пазенком [5], розуміємо «цілеспрямоване формування її соціального досвіду за допомогою різних векторів громадянського простору, особливо природної та культурної спадщини». Якщо індивідом народжуються, то особистістю